

บทที่ 1

บทนำ

สภาพปัจจุบันและปัญหา

แม้ว่าสังคมโลกจะมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเพียงใด แต่ครูก็ยังคงมีความสำคัญในฐานะเป็นที่พึ่ง ที่ปรึกษาในด้านความรู้ ความคิด การประพฤติ ปฏิบัติและการประกอบอาชีพในระยะเวลาที่ผ่านมา คนโดยทั่วไปคิดว่าใครก็เป็นครูได้ เข้าใจว่างานครูใคร ๆ ก็ทำได้ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คราดเคลื่อน แท้จริงแล้วงานครูเป็นวิชาชีพที่ต้องใช้สติปัญญาในการประกอบอาชีพ อาศัยความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ต้องมีการเตรียมตัวเข้าสู่วิชาชีพยาวนาน มีการอบรมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบสูงและเป็นวิชาชีพที่คนต้องพึ่งพาตลอดชีวิต ดังนั้นวิชาชีพครูจึงเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง (บำรุง จันทวานิช , 2542) ครูคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณภาพของประชากรเพื่อพัฒนาประเทศ แต่วิชาชีพครูกลับเป็นวิชาชีพที่ไม่ได้รับความสนใจจากคนในสังคมไทยเท่าที่ควร ทั้งยังเป็นวิชาชีพที่มีปัญหาสะสมอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน

มนตรี จุฬาวัดนทล (2542 : 44-45) ได้กล่าวถึงปัญหาหลักในวิชาชีพครู 4 ประการคือ 1) ปัญหาเกี่ยวกับผู้เข้ามาสู่วิชาชีพครู 2) ปัญหาการผลิตครู 3) ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครู และ 4) ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนา สำหรับนโยบายในการผลิตและพัฒนาครูไทย คือการสร้างเชื่อมั่นในวิชาชีพครู เพื่อจูงใจให้ครูเก่งครูดียังคงเป็นครูต่อไป ครูส่วนใหญ่อยากพัฒนาและคนรุ่นใหม่สนใจอยากเป็นครูในอนาคต กลยุทธ์หลักที่จะสร้างความเชื่อมั่นในวิชาชีพครู คือ การจัดให้มีระบบประกันคุณภาพครู ซึ่งเป็นวงจรที่มี 4 องค์ประกอบคือ การพัฒนาครู การประเมินคุณภาพครู การออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และการตอบแทน ยกย่องครู ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 7 มาตรา 52-57 ที่ประมวลสรุปความได้ว่าการมีระบบมีกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพสูงนั้นจะสามารถแก้ไขปัญหาการผลิตครูที่ไม่ได้มาตรฐาน

ในกระบวนการผลิตครูของสถาบันต่าง ๆ นั้น คุณภาพบัณฑิตครูยังไม่เป็นที่พอใจของผู้ใช้ครูและสังคม คนเก่งส่วนใหญ่ไปเข้าเรียนครู มีการผลิตครูเกินความต้องการในบางสาขาวิชา และขาดแคลนในบางสาขาวิชา นอกจากนี้ครูเก่งดี ไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทในสังคม และมีแนวโน้มจะออกจากวิชาชีพครูมากขึ้น ครูขาดคุณภาพเพราะขาดจริยธรรมและจรรยาบรรณที่สำคัญคือ ครูไม่พัฒนาตนเองทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรมุ่งเน้นทฤษฎีมากกว่ากระบวนการ

ปฏิบัติ กระบวนการสอนของอาจารย์ในสถาบันการผลิตครู ขาดทักษะการสอนและการนำนวัตกรรมมาใช้ นักศึกษาครูขาดกระบวนการปลูกฝัง จริยธรรมและคุณลักษณะแห่งวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพมากพอ เมื่อนักศึกษาออกไปสู่กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนพบว่า 1) อาจารย์พี่เลี้ยงต้องสอนหรือทบทวนเนื้อหาเดิมอีกครั้งหรือมากกว่านั้นทั้ง ๆ ที่นักศึกษาเคยเรียนมาแล้วในห้องเรียนและอาจารย์พี่เลี้ยงบางท่านคิดว่าเป็นการเพิ่มภาระงานจากที่ทำอยู่ 2) นักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนบางคน และบางครั้งไม่มีความพร้อมที่จะเข้ามาฝึกทักษะการสอนและความเป็นครูที่ดีได้และ 3) ในการปฏิบัติงานของนักศึกษาบางเรื่องไม่มีการประสานงานกันอย่างเป็นระบบ เมื่ออาจารย์นิเทศมานิเทศนักศึกษาแต่ละครั้ง จะมีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป เมื่อนักศึกษาทำงานเป็นกลุ่มจึงจับประเด็นสำคัญ ๆ ไม่ได้

ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตครูนั้น มีปัญหาจากหลายลักษณะและหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะสถานศึกษาที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีครูพี่เลี้ยงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะครูพี่เลี้ยงครูคือ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้ภาคปฏิบัติจากครูพี่เลี้ยง ตลอดจนเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูที่นักศึกษาจะตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพครูและเกิดความศรัทธาอาชีพครูได้เป็นอย่างดี เพราะนักศึกษาได้มีโอกาสเห็นความประพฤติปฏิบัติของครูพี่เลี้ยงที่สถานศึกษา ดังนั้นแหล่งฝึกประสบการณ์จึงควรมีคุณภาพได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่จะเป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักศึกษาครู (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช , 2547 : 1-6)

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับปฐมวัย ภาพนโยบายของมหาวิทยาลัยที่สนับสนุนให้คณะครุศาสตร์ได้มีสถานที่ฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูปฐมวัยที่สามารถเป็นแหล่งต้นแบบที่ดีสำหรับนักศึกษาครูปฐมวัยเป็นอย่างดี ดังนั้นโรงเรียนจึงพัฒนาบทบาทของตนให้เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูปฐมวัย โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ ที่จะพัฒนาวิชาชีพครูปฐมวัยให้ได้มาตรฐานอย่างเหมาะสม ดังนั้นเมื่อสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราชได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต สถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2546 ขึ้น เพื่อผลิตครูระดับปริญญาตรีซึ่งกำหนดระยะเวลาของการผลิตครูหลักสูตรนี้ไว้ 5 ปี โดยนักศึกษาจะต้องมีเวลาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนที่มีมาตรฐานอย่างน้อย 1 ปี เพื่อให้นักศึกษาได้มีเวลาพัฒนาทักษะการสอน และคุณลักษณะวิชาชีพครูได้ยาวนาน เพียงพอที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษาครูเกิดคุณภาพตามมาตรฐาน และส่งผลให้สามารถประกอบวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของกรฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนั้น หลักสูตรได้กำหนดให้เป็นชุดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในกลุ่มวิชาชีพครูประกอบด้วยชุดวิชา 5 ชุด รวม 25 หน่วยกิต ในจำนวนหน่วยกิต

ดังกล่าวนี้ เน้นให้เป็นการปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา 2 ชุดวิชา จำนวน 16 หน่วยกิต รวมเวลา ไม่น้อยกว่า 360 ชั่วโมง (สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา 2546 : 206)

จากการกำหนดหน่วยกิตและเวลาปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าหลักสูตรให้ความสำคัญกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งเป็นกระบวนการภาคปฏิบัติที่จะช่วยเสริมสร้างให้นักศึกษามีคุณลักษณะของความเป็นครูดีและครูเก่ง คนดีและคนเก่งซึ่งเป็นลักษณะของครูชั้นวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ (Capability) (สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา 2546 : 3)

ดังนั้นการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดคุณลักษณะครูชั้นวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพได้ตามความคาดหวังนั้นจะต้องให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติงานครูให้มากที่สุด การให้นักศึกษาได้ฝึกในสถานศึกษานั้นแบบ เพื่อได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงควบคู่กับการเรียนรู้ภาคทฤษฎีจากมหาวิทยาลัย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับปฐมวัย และเป็นเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จึงจำเป็นต้องพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพให้ได้ตามมาตรฐาน โดยมีคำถามว่า จะใช้วิธีการใด ผลการพัฒนาครูและโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูให้ไปสู่เกณฑ์มาตรฐานเป็นอย่างไร มีบทเรียน และความคิดสะท้อนใดบ้างที่ได้จากงานวิจัยนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนามาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูระดับปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาครูและผู้บริหารของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชให้เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูระดับปฐมวัยตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. เพื่อศึกษาบทเรียน และความคิดสะท้อนของครูในการพัฒนามาตรฐานโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนพัฒนาวิชาชีพครูระดับปฐมวัย

ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

1. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้รับการพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์ของโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูระดับปฐมวัย
2. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้พัฒนาครูและผู้บริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานได้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

3. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชในการพัฒนาแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เป็น โรงเรียนที่มีคุณภาพสำหรับนักศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต สถาบันราชภัฏพุทธศักราช 2546

4. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชและมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มีบทเรียนและความคิดสะท้อนในการพัฒนาครูทั้งโรงเรียน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาครูประจำการได้ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชให้มีมาตรฐานของโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู โดยใช้การกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูและผู้บริหารของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ทุกคนที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2548 ถึง ปีการศึกษา 2549
2. ประเด็นที่ศึกษา จะทำการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเท่านั้น
3. ใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูระดับปฐมวัยที่ได้รับการพัฒนามาจากเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูในรายงานการวิจัย “การวิจัยและพัฒนาครูและโรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชให้เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู” วิจัยโดย ดร.อรุณี สติชัยภักติกุล และคณะ ปี พ.ศ. 2547
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่เดือนกันยายน 2548 และสิ้นสุดเดือนกันยายน 2549

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช พุทธศักราช 2546 หมายถึง หลักสูตรที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตั้งขึ้นปีการศึกษา 2547 ใช้เวลาเป็น 5 ปี มีลักษณะเป็นชุดวิชาตามกลุ่มวิชาต่าง ๆ 4 กลุ่มชุดวิชา และมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยกำหนดให้มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป เป็นเวลา 1 ปี ในชั้นปีที่ 5

2. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หมายถึง การเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติงานครูตามที่กำหนดไว้ให้หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2546 ได้แก่ งานศึกษาผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ งานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ การบริหารงานโรงเรียน งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และการพัฒนาคุณลักษณะด้านวิชาชีพครู

3. โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นความพร้อมในด้านต่าง ๆ ตามมาตรฐาน โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อจะรับนักศึกษา สาขาการศึกษา ที่เรียนตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2546 เข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
4. มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง ข้อความที่บอกถึงระดับคุณภาพ ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของโรงเรียนที่รับเป็นแหล่งฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2546
5. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินการศึกษา วิจัยตามวงจร PAOR ของ เคมมิส (Kemmis) และ แมคแทกการ์ท (McTaggart) ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แก่ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผู้บริหารและ คณะครูจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช